

Зловживання жаргонізмами та сленгом, особливо в соціальних мережах, негативно впливає на рівень мовної культури учнів.

Педагоги та батьки повинні уважно підходити до вибору медіаконтенту для розвитку усного мовлення, обираючи матеріали, які відповідають віковим особливостям учнів і сприяють збагаченню словникового запасу та вдосконаленню вимови. Важливо використовувати якісні відео, подкасти та статті, що містять правильну мову, різноманітні стилі і жанри. Крім того, необхідно забезпечити баланс між медіа та традиційними методами навчання, поєднуючи активне використання медіаконтенту з класичними методами, такими, як читання, писемні вправи та живе спілкування, щоб не допустити спрощення мови чи занедбання традиційних мовних навичок.

Отже, медіа має великий вплив на усномовленнєву компетентність старшокласників, сприяє розвитку мовленнєвих навичок завдяки прослуховуванню та перегляду освітнього контенту, новин, інтерв'ю та інших мовних форм. Однак медіа також може поширювати неформальний стиль мовлення, сленг та помилки, що негативно впливає на рівень мовно-мовленнєвої культури учнів.

Перспективи подальших досліджень включають вивчення впливу різних медіаформатів (традиційних ЗМІ, соціальних мереж) на мовленнєву практику учнів, розробку методик для ефективного використання медіа у навчанні, а також аналіз впливу медіа на розвиток міжкультурної комунікації та на мовну грамотність старшокласників.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти: від 21.02.2018 р. Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ: КабМін України, 2018. 37 с.
2. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаграмотність: Підручник для вчителів. Київ: Центр вільної преси, Академія Української преси, 2017. 319 с.
3. Садівничий В. О. Кросмедіа: контент, технології, перспективи: колективна монографія. Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. 234 с.
4. Стельмахович М. Г. Розвиток усного мовлення на уроках української мови в 4–8 класах. Київ: Рад. школа, 1978. 190 с.

Юлія Гавришків,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РОМАНІ ЮРІЯ ВИННИЧУКА «НАРЕЧЕНА ВІТРУ»

Постановка проблеми. Фразеологічна система мови є одним із найяскравіших проявів її національної самобутності, адже фразеологічні одиниці (ФО) відображають історичний, соціальний і культурний досвід народу, мають специфічний лексичний склад і неповторну семантику.

«Оскільки основними ознаками фразеологічних одиниць є їх семантична місткість, потужна емоційна експресія, оцінність, фразеологізми посідають помітне місце в художньому мовленні» [1, с. 291], як зазначає І. Бабій.

На сучасному етапі розвитку мовознавства спостерігається посилений інтерес до вивчення функціонування фразеологічних одиниць у творах художньої літератури, що зумовлено їхнім стилістичним потенціалом та впливом на образну структуру тексту. Фразеологізми, що широко використовуються як у класичній, так і в сучасній українській прозі, виступають важливим засобом характеристики персонажів, творення мовної картини світу й формування індивідуального стилю автора.

Актуальність нашого дослідження зумовлена відсутністю наукових розвідок, предметом аналізу яких були б ФО у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теорії фразеології зробили такі українські науковці: Л. Авксентьєв, М. Алефіренко, І. Бабій, В. Гаврись, М. Демський, С. Денисенко, В. Кононенко, В. Лавер, О. Пророченко, О. Селіванова, Л. Скрипник, Г. Удовиченко, В. Ужченко, Д. Ужченко та ін. Фундаментальні основи фразеологічних досліджень базуються на працях видатних учених XIX і першої половини XX ст.: О. Потебні, Ф. де Соссюра, лінгвопсихологічних концепціях В. фон Гумбольдта.

Мета дослідження – розглянути семантику та функціонування фразеологічних одиниць, виокремлених у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Для реалізації поставленої мети треба розв'язати такі **завдання**:

- виявити та систематизувати фразеологічні одиниці, що функціонують у романі Юрія Винничука «Наречена Вітру»;
- здійснити семантичну класифікацію зафіксованих фразеологічних одиниць;

•проаналізувати особливості функціонування фразеологізмів у контексті роману, зокрема випадки трансформації та індивідуально-авторського вживання.

Предмет дослідження – фразеологічні одиниці, зафіксовані в романі Юрія Винничука «Наречена Вітру».

Виклад основного матеріалу. Фразеологізми займають особливе місце у мовному середовищі українців, вони знайшли своє відображення як у творах класиків, так і сучасних письменників, проникли у середовище засобів масової інформації та широко використовуються у повсякденному мовленні. Залежно від того, яку ознаку покладено в основу класифікації, виділяють різні класифікаційні схеми фразеологізмів: семантичну, генетичну, функціональну, ідеографічну, експресивно-стилістичну, морфологічну, синтаксичну, структурну тощо [2, с. 134].

Досліджуючи фразеологізми з боку семантики в романі Ю. Винничука «Наречена Вітру», ми опирались на класифікацію А. Грищенка [2, с. 139], при цьому виділяємо такі групи основних найменувань:

1) сільськогосподарські та інші трудові процеси:

- *«вставити палки в колеса»* у значенні *«перешкоджати, заважати кому-небудь у здійсненні чогось»* [3, с. 127]: *«... тут важить кожна хвилина, нас почали вчити, як це робити, з'явилися на фронті холодильники для крові, хоча зачучверіле кмс стояло далі на своєму і продовжувало ставити палки в колеса ...»* [4, с. 8];

- *«давати раду»*: ФО означає *«справитися з ким-, чим-небудь, навести порядок»*: *«... дивувалася я, бо вже давно пишу, як курка лапою, а точніше, як справжній медик, рецепти якого треба розшифровувати, і навіть хитромудрий Штучний Інтелект ледве чи дасть собі раду»* [5, с. 60];

2) різні виробництва, ремесла: *«рвати обценьками»* має конотацію *болісного відчуття*, наприклад: *«...крає, крає ножами і рве обценьками, і я мушу, мушу викласти цей болісний спогад...»* [5, с. 5]; *«попустити віжки»* виражає значення *послаблення вимоги до когось, нагляду за кимось*: *«Згодом вони попустили віжки. Газети стали публікувати художні твори, есеї на теми культури й історії»* [3, с. 15].

3) театральна-музична діяльність: фразеологізм *«ні звуку»* вживається у значенні *«абсолютної тиші, мовчання»* [4, с. 328]: *«...тобто це тоді, коли в тебе вже виробився своєрідний спосіб затуляти рота, щоб не вирвалося ні звуку...»* [5, с. 149];

4) військова справа:

- ФО «здавати позиції» означає «*поступатися перед ким-, чим-небудь, не бути наполегливим у чомусь, відступати*» [4, с. 330]: «...коли наші здали свої позиції неподалік розбомбленого на півдні села і почали відступати...» [5, с. 11];

- ФО «летіти кулею» вживається для *позначення швидкого переміщення в просторі*: «...товариш відчинив дверцята, дівчинка кулею влетіла всередину, і авто дало газу» [5, с. 147];

- ФО «скласти зброю» вживається автором із заперечною часткою «не», аби підсилити високість цінностей українського народу: «...ідучи за вами дорогою війни, не забути про щастя і серед хаосу й насильства намагатися зберегти у серці пам'ять про мрійливе море, знайомий пагорб, усмішку дорогого обличчя, щоби́льше, це наша найкраща зброя, зброя, яку ми ніколи не складемо, бо в той день, коли її втратимо, станемо такими ж мертвими, як і ви» [5, с. 50];

5) народні звичаї та обряди: ФО «правити бал» є трансформованою, адже автор уживає замість лексеми «бал» її діалектний варіант «баль», що увиразнює експресивне забарвлення змісту речення, при цьому зберігаючи семантичне навантаження фразеологізму, — «керувати, господарювати, владарювати тощо»: «Але скажу вам, пане Келлер, що ви потрапили в рай, де покора і меланхолія *правлять баль*» [5, с. 43].

Найчастіше в аналізованому художньому тексті траплялись ФО, в яких домінували **органи чи частини тіла людини**: «*аж у вухах лящить*» виражає значення «*того, який сильно діє на слух; дуже голосний, гучний*» [3, с. 24], в даному контексті підсилює емоційну рису головної героїні: «...це я так умію сміятися, аж самій у вухах лящить...» [5, с.112]; «*висіти на волосинці*» – ФО трансформована шляхом заміщення одного компонента на інший, в даному випадку на лексему «*триматись*»: «*Ми тримаємося на тоненькій волосинці лише завдяки тому, що імператор поки що захопився іншими завоюваннями*» [5, с. 27] й означає «*перебувати в невизначеному становищі*» [4, с. 103].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати дослідження підтверджують важливу роль фразеологізмів у художньому тексті, зокрема у творах сучасних українських письменників. Застосування семантичної класифікації А. Грищенка дозволило розподілити виявлені ФО за тематичними групами, серед яких найчастіше зустрічаються фразеологізми, що відображають сільськогосподарські та інші трудові процеси, різні виробництва та ремесла, а також ті, що пов'язані з органами та частинами тіла людини. Перспективи подальших наукових студій вбачаємо в аналізі випадків трансформації

фразеологічних одиниць, зокрема заміну компонентів, що є характерною рисою авторського стилю Юрія Винничука.

Список літератури

1. Бабій І. М. Фраземіка творів Богдана Лепкого: загальномовна та індивідуально-авторська. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Літературознавство: матеріали міжнародної конференції «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі Європи та Америки»*. Вип. 47. Тернопіль, 2017. С. 290-300.
2. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика : підручник / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.
4. Фразеологічний словник української мови / АН України, Ін-т укр. мови: [уклад.: В. М. Білоноженко та ін., редкол.: Л. С. Паламарчук (голова) та ін.]. Київ: Наук. думка, 1993. Кн. 1 . 1993. 528 с.
5. Юрій Винничук. Наречена Вітру. Роман. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 384 с.

Уляна Галабурда,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник; доктор філологічних наук, професор
Лановик Зоряна Богданівна

АРХЕТИП МАТЕРІ В НОВЕЛІСТИЦІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

У нашій національній традиції здавна формуються питомі образи, окремі з яких стають архетипними. В українському письменстві рівня найбільшого архетипного узагальнення сягнув образ Великої Матері, який, як відомо, є одним із основних архетипів у класифікації К.-Г. Юнга. Архетип Жінки-Матері в українській культурі відіграє надзвичайно важливу роль. «Цей архетип не лише формує ментальні настанови українців, а й становить основу етнічної домінанти українського національного характеру» [2]. Прихід Ольги Кобилянської в українську літературу «інтенсифікував новий материнський дискурс, оскільки поглибив і психологізував сферу материнства, поступово нівелюючи патріархальні стереотипи» [4, с. 133]. У її творчості материнські постаті набувають божественного втілення: «Бог сам не міг бути всюди, і тому сотворив матерів» [3, с. 401]. Найбільше різноманітне архетипне оприявлення вони знайшли у новелах «За готар», «Огрійся, сонце...», «Лісова мати», «Мати Божа», «Віщуни», «Вовчиха» та ін.